

## **ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В ИЗВЪНКЛАСНИТЕ ФОРМИ НА РАБОТА В НАЧАЛЕН ЕТАП. ФОРМИРАНЕ НА УМЕНИЯ ЗА САМООЦЕНКА НА УЧЕНИЦИТЕ**

**Йовка Петкова**

*СОУ „Пейо Яворов“ – Сливен*

**Резюме.** В статията са изложени идеи за внедряване на нов и иновативен подход в обучението. Благодарение на своята насоченост към учениците е подходящ в широк спектър от преподавателски дейности.

**Keywords:** entrepreneurship, key competences, constructivism in the educational process, assessment and self assessment of students, entrepreneurial learning

Съвременното обучение за развитие на българското училище се основава на идеята за конструктивизма. Идеята за личностноориентиран образователен процес е подход, свързан с промяната на ролите на учителя и ученика. Промяната на позициите изисква преминаване от състояние на пасивност към състояние на активност. Този тип нагласа формира поведение, като променя позицията, придава ѝ смисъл, стимулира учениците и ги самоусъвършенства. Ученето от този тип дава възможност на самия ученик да покаже, да разкрие индивидуалните си способности. Освен че се налага промяна в позицията учител – ученик и ученик – учител, това налага и промяна в позицията общество – училище – семейство, което предполага нов тип взаимодействие. В това взаимодействие на преден план изпъква ценността на детето с неговата изява и способност.

Личностноориентираният образователен процес трябва да бъде съобразен с възрастта на малкия ученик и с неговото социокултурно състояние. Също така може да се наложи и нов тип общуване поради потребностите на ученика от самоизява и от позитивна намеса на възрастните в процеса на преодоляване на трудностите, пред които е изправен. Всеки ученик се нуждае от непрекъснато доказване на своите възможности, дори когато се заема с непосилни задачи, за които няма необходимите знания и компетентности. Преодоляването на трудностите обогатява интелектуалното му развитие. Степенуването на трудностите се съобразява с възможностите на ученика за справяне с тях. Неколкократно изживяване на неуспехи винаги се превръща във фактор, кой-

то може да затвори детската спонтанност, инициативност и творчество. Откриват се адекватни подходи, свързани с рефлексивно поведение за постигане на познавателни резултати, самоконтрол и самооценка на дейността, която са извършили. Това гарантира по-висока степен на свобода за реализиране на заучените познания по метода „проба – грешка – проба“. Обогатяват се и се утвърждават основните принципи – адаптивност, индивидуално развитие, психологически комфорт. Това са личностно ориентираните принципи. Функционално културологични принципи са: интегративност, системност, учебно съдържание, обмислено отношение към света и ориентировъчни функции на знанията. Дейностно ориентирани принципи са: принцип за субекта – субективно педагогическо взаимодействие, управление на прехода от дейност в учебна ситуация към дейност в житейска ситуация, балансиране на учебно-познавателната дейност и самостоятелната дейност, креативна насоченост или формиране на потребности от творчески и нестандартни изяви, съблюдуване и оформяне на образователна дейност.

Идеята, заложена в настоящата разработка, намира приложение в проект УСПЕХ по направление „Предприемачество“, клуб „Искам да успея“ – IV „а“ клас.

Основните цели на програмата, които желаех да постигна, са свързани конкретно с една от програмите за начален етап: „Нашата общност“.

Целите на учебна програма ***Нашата общност*** са:

- Да допълни учебната програма по обществени науки в началния курс с понятия и умения, свързани с бизнеса и икономиката.
- Да помогне на учениците да открият многообразието от професии и работни места.
- Да разшири познанията на учениците за видовете бизнес в общността.
- Да разшири разбирането на учениците как държавата подкрепя услугите за повишаване на благосъстоянието на своите граждани.
- Да развие и разшири разбирането на учениците как гражданите трябва да поемат отговорност за благосъстоянието на своята общност.
- Да покаже на учениците значението на образованието за бъдещото им професионално развитие.

Програмата изучава отговорностите и възможностите в нашата общност, като води учениците през една обществена дейност, бизнес, който оперира в рамките на общността, и подчертава подкрепата, която правителството оказва за развитието на този общественоразвиващ бизнес.

#### **Очаквани резултати**

– Разбиране и използване на понятията, свързани с бизнеса и икономиката: *Банка; Бизнес; Бюлетин; Взаимозависимост; Гласуване; Данъци; Дефект;*

*Държавна власт; Желания и нужди; Избор; Икономически институции; Качество; Компромис; Кръгообразен поток; Общност; Пари; Полза; Производство/Производителност; Професия; Разделение на труда; Ресурси; Специализация; Стимул; Стоки; Умения; Услуги.*

- Познаване на многообразието от професии и работни места.
- Разширяване познанията на учениците за видовете бизнес в общността.
- Разширяване разбирането на учениците за начините, по които държавата подкрепя услугите за повишаване на благосъстоянието на своите граждани.
- Разширяване на уменията за работа в група.
- Формиране на отношения на взаимопомощ и уважение към различното мнение.
- Разбиране и изпълняване на инструкции за работа.
- Формиране на умения за изработване и реализация на проект.
- Формиране на мотивация за учене по останалите учебни предмети.

Ползи от участие в програмите на „Джуниър Ачийвмънт“:

- Учениците – създават контакти, научават се да вземат собствени решения, добиват опит по лидерство и работа в екип, разбират цената на предприемачеството в обществото.
- Учители и консултанти – споделят своя опит, дават полезни практически насоки на учениците и формират умения за създаване на ценни делови контакти още в ученическа възраст.

Във връзка с гореизложеното ще опиша една от дейностите на проекта „Сладки „О“ Понички“.

### **Цели на дейностите**

Учениците ще могат да:

- дават определение за понятието „производство“;
- сравняват различни методи на производство – индивидуално производство и производство на поточна линия;
- обясняват, че за производство на различни видове продукти се използват различни стратегии.

### **Основни понятия**

Дефект;

Качество;

Производство/производителност;

Специализация и разделение на труда.

Фориране на умения

Използване на умения за слушане с разбиране на инструкции;

Наблюдение;  
Правене на предложение въз основа на данни;  
Представяне на данни;  
Работа в екип;  
Ролева игра;  
Слушане с разбиране на устна презентация;  
Съставяне на данни;  
Тълкуване на данни;  
Формулиране на въпроси след слушане;  
Оценка и самооценяване.

Критерии за оценяване на извършената работа  
На учениците

- Поничките са добре изрязани и оформени.
- Има три продукта на всяка поничка.
- Поничките имат пълнеж.

### **Описание на действията на учениците по проекта**

За реализиране целите на проекта ученическата група се разделя на 4 екипа, които се състоят от 5 съекипници. Два от отборите участват в упражнението за индивидуално производство, а другите два – за производство по метода „поточна линия“. Инспекторите по качеството на готовите понички са трима ученици.

Занятието е замислено изцяло като интерактивно. Водещ в хода на урока е доброволец – родител, който е предварително подготвен и подпомаган в часа от преподавателя. Преходът към темата се прави с кръстословица, в която е включено понятието „Понички“. Учениците са разпределени по съответен ред и всички са със специални шапки, използвани в сладкарските цехове.

Въвеждането на темата става чрез поредица от въпроси, като: „За какво са ни нужни шапките? Какво означава думата производство? Какво разбираме под понятието „продукт“? Посочете някои продукти. Кой продукт могат да се произвеждат от сам човек? Какво означава продуктите да са качествени? Как си обяснявате термина „поточна линия“? Беседата се води по план на понятията, които са написани на дъската и учениците могат да проследяват кои са новите понятия и какво трябва да знаят и запомнят. На дъската са отразени личностните качества на учениците по време на работа: внимателни, дисциплинирани, отговорни и бързи.

Разпределят се задълженията на екипите от ученици – 4 отбора, които ще участват в импровизирания производствен процес, и инспектори по качеството, които ще проверят изработената от екипите продукция – брой понички и

дефектни (ако има такива). Поясняват се операциите, които всеки ще извършва – индивидуално или в поточна линия, и на какво да обърнат внимание при приготвянето на „качествени понички“. Засича се време за работа на отборите и се предоставят материалите за изработка на поничките. Всеки отбор произвежда в рамките на указаното време, след което произведеното се окачествява от инспекторите по качество. Производственият процес е с игрови, състезателен и познавателен характер, което много увлича четвъртокласниците. След състезанието на дъската се прави производствен отчет и се попълват произведените количества:

### Производствен отчет

| Отбор            | Време в минути | Произведено количество понички | Брой дефекти |
|------------------|----------------|--------------------------------|--------------|
| 1. Индивидуално  |                |                                |              |
| 2. Индивидуално  |                |                                |              |
| 3. Поточна линия |                |                                |              |
| 4. Поточна линия |                |                                |              |

На база посочените по-горе критерии се правят съответните изводи за предимствата на индивидуалната работа и поточната линия. Дава се възможност на всеки от екипите да постави оценка на собствената си работа и доколко тя съвпада с оценката на инспекторите по качество. При наличие на разлики в оценяването всеки представя своите аргументи. Консултантът взема решение кой от екипите се е справил най-добре. На всеки ученик се раздават рецепти за истински понички и почерпка – поничка от спонсори.

В края на проекта формираните знания и умения за „учене чрез опита“ за по-голяма прегледност на самооценката на учениците представям в табличен вид.

Карта за познавателна рефлексия

отлично (\*\*), добре (\*), слабо (-)

Сравнява разликите в самооценяването и оценяването.

Образуват се балове, които показват разликите:

\*\*/\*-1бал, \*/- 2 бала, \*\*/- 3 бала

|            | Знания  | Умения |
|------------|---------|--------|
| Самооценка | ** ** * | **     |
| Оценка     | ** * -  | *      |
| Разлика    | * **    | *      |

За равнището на **развитие на личностната рефлексия** може да се съди по съчетаване на нивото на **самооценката на учениците и оценката на учителя**.

**Диагностика.** Анализират се разликите между оценката на учителя и самооценката и се превръщат в балове

**++ + - 1 бал;        + - 2 бала;        ++ - 3 бала.**

– сумата от баловете се дели на сумата от символите за оценка и самооценка;

– полученият показател характеризира нивото на развитие на рефлексията:

**0 – 0,5 – високо**

**0,5 – 1,0 – средно**

**повече от 1,0 – ниско**

В края на часа анализирам резултатите от занятието. Акцентирам на ползата от споделянето, общуването, слушането и следването на инструкции, работа в екип като задължителен елемент при един производствен процес. По този начин учениците получават своите първи практически уроци в професионалното ориентиране. Поощрявам екипите и раздавам на всеки екип сертификат за постижение и дребни предмети с логото на проекта. Освен това се раздават и грамоти с наименование на клуба „Искам да успея“. На всички екипи се поставя за домашна работа – да проучат кои понички се харесват най-много от децата, която ще се разгледа на следващото занятие.

### **Заклучение**

Идеята, която разработвам посредством проекта, има за цел да формира ключови компетентности по предприемачество, а в случая и формиране на умения за самостоятелно учене. В тази връзка самостоятелното учене се свързва с осмисляне на знанието и овладяването на социалния опит. Работейки заедно в екип, учениците успяват да усвояват бизнес знания, които в следващите етапи от тяхното развитие могат да придобият материално превъплъщение. От друга страна, придобиват самочувствие, че могат да се справят с дейности, които са присъщи за един последващ етап на развитие.

В работата си по проекта успях да формирам знания от света на икономиката и умения за общуване и вземане на решения, необходими за бъдещия живот на учениците. Чрез разнообразни практически дейности те разбраха по-добре връзката между това, което изучават в училище, и успешното си бъдещо участие в стопанския живот на страната. Успях да повиша интереса им към ученето като предпоставка за бъдещата им професия, което е свързано с по-високо образование. Обогаших речниковия фонд на учениците и възпитах чувство на отговорност при изпълнение на поставените задачи.

## ЛИТЕРАТУРА

*Оценяване на учениците.* Помагало за педагогически специалисти. С., 2013.

<http://www.kaminata.net/konstruktivizmat-i-ideyata-aktivno-uchene-t56630.html>  
(посетен 03.02.2014 г.)

[http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE\\_%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%B0%D0%B8%D0%B5](http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE_%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%B0%D0%B8%D0%B5) (посетен 04.02.2014 г.)

[www.jabulgaria.org](http://www.jabulgaria.org)

## REFERENCES

*Otsenyavane na uchenitsite.* Pomagalo za pedagogicheski spetsialisti. S., 2013  
<http://www.kaminata.net/konstruktivizmat-i-ideyata-aktivno-uchene-t56630.html>(poseten 03.02.2014 g.)

[http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE\\_%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5](http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE_%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5) (poseten 04.02.2014 g.)

[www.jabulgaria.org](http://www.jabulgaria.org)

## ENTREPRENEURSHIP IN THE EXTRACURRICULAR ACTIVITIES. FORMATION OF SELF ASSESSMENT ABILITY OF STUDENTS

**Abstract.** The paper presents ideas for innovative teaching method. Because of its orientation toward the individual student, it can be implemented in a wide spectrum of educational activities.

✉ **Mrs. Yovka Petkova**

Teacher

Secondary School "Peyo Yavorov"

Sliven, Bulgaria

E-mail: sou5sliven@mail.bg